

KOMISJA NADZORU FINANSOWEGO

Przewodniczący
Andrzej Jakubiak

Warszawa, 2012-08-08

DBS/WSKOK/075/1/16/JZM

Zarząd
Spółdzielczej Kasy
Oszczędnościowo-Kredytowej

Stanowi Punkt 1

Informuję, że w Dzienniku Ustaw z dnia 26.07.2012r., poz. 855 została opublikowana ustawa z dnia 5 listopada 2009r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (dalej: ustawa). Zgodnie z art. 93 ustawy wejdzie ona w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 24 ust.5, który wejdzie w życie po upływie 18 miesięcy od dnia ogłoszenia, art. 24 ust. 6, który wejdzie w życie po upływie 9 miesięcy od dnia ogłoszenia oraz art. 83 pkt 1 i 2, które wejdą w życie po upływie 18 miesięcy od dnia ogłoszenia.

Kasy, na podstawie art. 87 ustawy w terminie 3 miesięcy od daty wejścia jej w życie obowiązane są, do przeprowadzenia audytu zewnętrznego i przekazania jego wyników Komisji Nadzoru Finansowego, Kasie Krajowej, ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych, Narodowemu Bankowi Polskiemu, Komitetowi Stabilności Finansowej oraz Krajowej Radzie Spółdzielczej.

Wskazani ustawą odbiorcy wyników audytu dokonali ustaleń w zakresie obszarów badania, które powinny być poddane analizie i ocenie przez biegłego rewidenta. Odbiorcy audytu poza Kasą Krajową, uznali celowość przyjęcia szerszego, niż ma to miejsce w przypadku standardowego badania sprawozdania finansowego, sposobu podejścia do określenia zakresu badania ze względu na fakt, iż z woli ustawodawcy audyt stanowić ma rodzaj bilansu otwarcia,

co jak się wydaje oznacza konieczność dokonania prawidłowej diagnozy sektora oraz kompleksowych ustaleń.

Przygotowany dokumenty zawierający oczekiwania co do zakresu audytu zewnętrznego wykonywanego na podstawie art. 87 ustawy, był również konsultowany z Krajową Izbą Biegłych Rewidentów. KIBR w przekazanej do Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego opinii uznał konieczność określenia standardów, według których przeprowadzony zostanie audyt zewnętrzny, a także formę i zawartość raportu, który będzie efektem przeprowadzonego audytu. W opinii KIBR, usługi świadczone przez biegłych rewidentów nie są ograniczone wyłącznie do badania oraz przeglądu historycznych informacji finansowych. Mogą oni realizować również inne usługi poświadczające regulowane przez Krajowy Standard Rewizji Finansowej 3 oraz zgodnie z ust. 30 KSRF 3 – w kwestiach nieuregulowanych w krajowych standardach rewizji finansowej – przez postanowienia *Międzynarodowych założeń koncepcyjnych usług atestacyjnych, standardów i wskazówek* wydanych przez Międzynarodową Federację Księgowych (IFAC), odnoszących się do innych niż badanie i przeglądy sprawozdań finansowych czynności rewizji finansowej. W dokumentach IFAC jest mowa o innych usługach atestacyjnych, których definicja pokrywa się z definicją usług poświadczających. Tak więc biegły rewident wykonuje usługę atestacyjną w każdym przypadku, gdy jej wykonanie zostanie mu powierzone. Zdaniem KIBR, audyt zewnętrzny przeprowadzony na podstawie art. 87 ustawy mieszczący się w zakresie definicji innej usługi atestacyjnej, ma bowiem na celu ocenę zagadnień zarówno finansowych, jak i niefinansowych, a w rezultacie potwierdzenie stanu ekonomicznego i organizacyjnego kas na dzień objęcia ich nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego. KIBR stoi również na stanowisku, iż przeprowadzenie audytu zewnętrznego zgodnie z art. 87 ustawy powinno zostać poprzedzone zawarciem umowy o wykonanie innej usługi atestacyjnej pomiędzy daną kasą a podmiotem uprawnionym do badania sprawozdań finansowych.

Uwzględniając stanowisko KIBR, a także wskazanych ustawą odbiorców audytu zewnętrznego, przekazuję Państwu do wiadomości i wykorzystania dokument zawierający wytyczne dla podmiotu przeprowadzającego audyt zewnętrzny, który powinien także stanowić załącznik do umowy, precyzujący zakres wykonywanych usług.

W ocenie Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego brak jest przeciwwskazań dla prezentacji oczekiwań dotyczących zakresu audytu przez każdego z jego odbiorców. W związku z tym, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego przekazuje przygotowany dokument „Oczekiwania dotyczące zakresu audytu wykonywanego na podstawie art. 87 ustawy z dnia 5 listopada 2009r. o

spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych” do wykorzystania w pracach związanych z ustawowym obowiązkiem kas w zakresie przeprowadzenia audytu zewnętrznego.

Z powołaniem
PRZEWODNICZĄCY
KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO

Andrzej Jakubiak

Do wiadomości:

Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa

Załącznik:

Dokument zawierający oczekiwania dotyczące zakresu audytu wykonywanego na podstawie art. 87 ustawy z dnia 5 listopada 2009r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych

Oczekiwania dotyczące zakresu audytu wykonywanego na podstawie art. 87 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych

Biorąc pod uwagę, iż podstawą wykonywania zawodu biegłego rewidenta jest ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (DZ. U. z 2009r. Nr 77, poz. 649 ze zm.), oraz zasady etyki zawarte w uchwale nr 4249/60/2011 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 13 czerwca 2012 r. w sprawie zasad etyki zawodowej biegłych rewidentów - zdaniem Komisji Nadzoru Finansowego (dalej: KNF) biegły rewident przeprowadzający audyt zewnętrzny spółdzielczej kasy oszczędnościowo kredytowej w celu spełnienia przez nią obowiązku zawartego w art. 87¹ ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych powinien zaplanować ten audyt z uwzględnieniem wszystkich zasad wynikających z Krajowych Standardów Rewizji Finansowej, a w kwestiach nieuregulowanych w tych standardach z Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej.

Mając na uwadze niezależność biegłego rewidenta KNF stoi na stanowisku, iż za stworzenie listy procedur kontrolnych, których przeprowadzenie jest niezbędne do wydania odpowiedniej opinii, odpowiedzialny jest biegły rewident wykonujący badanie. Lista taka powinna powstać w procesie planowania badania, z uwzględnieniem wytycznych sporządzonych przez odbiorców audytu, i być w sposób indywidualny dostosowana do specyfiki badanej jednostki, a także uwzględniać wytyczne sporządzone przez odbiorców audytu. Ze względu na fakt, iż badanie audytowe przeprowadzane na podstawie art. 87 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych jest jednorazowym badaniem mającym na celu zbadanie sytuacji ekonomicznej i organizacyjnej kas na moment zmiany podmiotu nadzorującego system skok, które ma jednocześnie zapewnić porównywalność poszczególnych wyników audytu - w opinii KNF zasadne wydaje się sporządzenie listy oczekiwań odnośnie zakresu przeprowadzanego audytu. Lista ta wskazuje minimalne oczekiwania odnośnie zakresu badania, dla skoków posiadających min. 200 mln. aktywów i może zostać rozbudowana przez biegłego rewidenta przeprowadzającego audyt, jeśli uzna on, że wykonanie dodatkowych procedur jest niezbędne dla właściwej oceny sytuacji kasy. Dla pozostałych skoków lista powinna stanowić podstawę badania zgodnie z zasadą proporcjonalności.

I. Oczekiwania ogólne

- 1) audyt powinien zostać przeprowadzony przez biegłego rewidenta dotychczas niebadającego sprawozdań finansowych danej skok oraz posiadającego odpowiednie kompetencje w zakresie audytu instytucji finansowych (w tym banków spółdzielczych i/lub banków komercyjnych). Biegły rewident nie powinien być karany przez Krajowy Sąd Dyscyplinarny na podstawie art. 31 ust. 2 ustawy o biegłych rewidentach i ich

¹Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 5 listopada 2009r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych kasy obowiązane są w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy do przeprowadzenia audytu zewnętrznego i przekazania jego wyników Komisji Nadzoru Finansowego, Kasie Krajowej, ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych, Narodowemu Bankowi Polskiemu, Komitetowi Stabilności Finansowej oraz Krajowej Radzie Spółdzielczej. Audyt przeprowadza biegły rewident.

- samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym.
- 2) audyt zewnętrzny powinien zostać przeprowadzony w oparciu o krajowy standard rewizji finansowej nr 3 („KSRF 3”) oraz w kwestiach nieuregulowanych w krajowych standardach rewizji finansowej – w oparciu o postanowienia Międzynarodowych założeń koncepcyjnych usług atestacyjnych, standardów i wskazówek wydanych przez Międzynarodową Federację Księgowych, odnoszących się do innych niż badanie i przeglądy sprawozdań finansowych czynności rewizji finansowej.
  - 3) powinien zostać dokonany opis przyjętej metodyki badania/doboru próby do badania oraz poziomu istotności w odniesieniu do badanych zagadnień. Poziom ten powinien być ustalony z zachowaniem ostrożności oraz wykorzystaniem wiedzy i doświadczenia kluczowego biegłego rewidenta w zakresie badania sprawozdań finansowych instytucji sektora finansowego.
  - 4) podstawę dokonanej przez biegłego rewidenta oceny powinny stanowić w szczególności przepisy:
    - a) ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 1, poz. 2 ze zm.),
    - b) ustawa z dnia 16 września 1982r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz.1848 tj. ze zm.)
    - c) ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2009 r., Nr 152, poz.1223 tj. ze zm.),
    - d) ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. Prawo dewizowe (Dz. U. z 2002 r. Nr 141, poz.1178, ze zm.),
    - e) ustawa z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (DZ. U. z 2002 r. Nr 169, poz.1385, ze zm.),
    - f) ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2010r. Nr 46, poz. 276 ze zm.),
    - g) ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2011 r. Nr 199, poz. 1175)
    - h) rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 2011 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 2012 r. poz. 45),
    - i) rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczególnych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 149, poz.1674 ze zm.),
    - j) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne (Dz. U. Nr 166, poz. 1128),
    - k) uchwały Zarządu Kasy Krajowej wydane na podstawie art. 35 pkt 5) i 6) ustawy o skok z dnia 14 grudnia 1995r.,
    - l) a także wewnętrzne regulacje badanej jednostki (w tym m. in. statut, uchwały zebrania przedstawicieli, zarządu, rady nadzorczej, regulaminy i inne).
  - 5) w przypadku, gdy ostatnia opinia z badania sprawozdania finansowego przez biegłego rewidenta zawierała objaśnienia dodatkowe, zastrzeżenia lub opinia była negatywna, należy także odnieść się do wskazanych zastrzeżeń, objaśnień dodatkowych lub negatywnej opinii. Należy zweryfikować także, czy były przypadki odmowy wydania opinii.

- 6) okres objęty audytem zewnętrznym obejmuje ostatni zakończony rok obrotowy oraz okres od jego zakończenia do końca miesiąca poprzedzającego wejście w życie ustawy z dnia 5 listopada 2009 roku o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych.
- 7) z przeprowadzonego audytu zewnętrznego powinien zostać sporządzony raport zawierający istotne wnioski z badania.

II. Zgodność działania skok z przepisami prawa

A. Zasady rachunkowości

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) zgodności prowadzonej rachunkowości skok z ustawą o rachunkowości, rozporządzeniem Ministra Finansów w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych oraz rozporządzeniem Ministra Finansów w sprawie zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych,
- 2) przyjętych przez kierownika jednostki uchwał określających zasady prowadzenia rachunkowości, a w szczególności dokumentacji wymaganej przepisami art. 10 ustawy o rachunkowości,
- 3) aktualizacji zakładowego planu kont przeprowadzanej w formie uchwał Zarządu,
- 4) zgodności planu kont z wzorcowym planem kont przygotowanym przez Kasę Krajową oraz zgodności dekretów księgowych z szablonami dekretów ustalonymi przez Kasę Krajową,
- 5) określonej w formie uchwały Zarządu instrukcji obiegu dokumentów (w tym pomiędzy centralą a placówkami skok), sposobu i miejsca przechowywania dokumentów oraz sposobu przysyłania dokumentów oraz danych,
- 6) sposobu oraz częstotliwości archiwizacji dziennika księgi głównej,
- 7) sposobu prowadzenia kont ksiąg pomocniczych oraz ich zgodności z art. 17 ustawy o rachunkowości, czyli dla majątku trwałego, rozrachunków z kontrahentami, rozrachunków z pracownikami - imienne karty wynagrodzeń, ewidencja ZUS, podatki,
- 8) sposobu przeprowadzenia na koniec roku inwentaryzacji majątku badanej jednostki, zgodnie z wymogami ustawy o rachunkowości w zakresie inwentaryzacji,
- 9) prawidłowości wyceny pozycji aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Należy sprawdzić prawidłowość ujęcia odpisów aktualizujących w podstawie aktywów z tytułu podatku odroczonego. W przypadku skok, które nie podlegały dotychczas obowiązkowemu badaniu sprawozdań przez biegłego rewidenta należy oszacować dodatkowo wpływ na wynik jednostki zmiany przepisów w tym zakresie jakie dokonuje ustawa o skok z dnia 5 listopada 2009 r.,
- 10) prawidłowości tworzenia rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego (niezrealizowane dodatnie wyceny papierów wartościowych, wysokość naliczonych, ale niezapłaconych odsetek). W przypadku skok, które nie podlegały dotychczas obowiązkowemu badaniu sprawozdań przez biegłego rewidenta należy oszacować dodatkowo wpływ na wynik jednostki zmiany przepisów w tym zakresie jakie zostaną dokonane przez ustawę o skok z dnia 5 listopada 2009 r.,
- 11) sposobu wyceny poszczególnych pozycji aktywów i pasywów oraz ich zgodności z ustawą o rachunkowości oraz rozporządzeniem Ministra Finansów w sprawie szczególnych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych. W szczególności należy ustalić, jaki wpływ na sprawozdanie finansowe miałyby wycena aktywów finansowych (kredytów i pożyczek) przy założeniu ujmowania w czasie prowizji i innych opłat metodą efektywnej stopy procentowej. W przypadku skok, które nie podlegały dotychczas

- obowiązkowemu badaniu sprawozdań przez biegłego rewidenta należy oszacować dodatkowo wpływ na wynik jednostki zmiany przepisów w tym zakresie jakie zostaną dokonane przez ustawę o skok z dnia 5 listopada 2009 r.,
- 12) wpływu na sprawozdanie finansowe transakcji z jednostkami powiązаныmi (włączając w to również m.in. zmiany w zarządzie, istotne zmiany w strukturze właścicielskiej jednostki). Należy zwrócić szczególną uwagę i opisać posiadanie odpowiedniej dokumentacji cen transferowych, oraz opisać proces uzgadniania rozrachunków i charakter transakcji ze stronami powiązаныmi (uwzględniając powiązania zarówno kapitałowe jak i osobowe),
  - 13) sposobu ewidencjonowania przez skok niespłaconych pożyczek członków, którzy utracili członkostwo w skok w wyniku zgonu oraz sposobu ewidencji pożyczek członków aktywnych,
  - 14) sposobu prowadzenia przez skok ewidencji udziałów i wkładów zadeklarowanych, lecz niewpłaconych oraz sposobu ewidencji udziałów i wkładów osób, które wystąpiły ze skok,
  - 15) systemu dokumentacji kasowej (KP, KW, raport kasowy),
  - 16) sposobu dokonywania przez skok stosownych odpisów aktualizujących pożyczki i kredyty przeterminowane. Sprawdzić, jakie wyniki wskazują historyczne analizy ściągłości w świetle utworzonych odpisów, a także określić zgodność utworzonych odpisów z ustawą o rachunkowości, w szczególności z art. 35b tej ustawy,
  - 17) sposobu tworzenia przez skok odpisów na naliczone, lecz niezapłacone przychody od należności przeterminowanych,
  - 18) poprawności rozliczeń wpłat na należności przeterminowane (naliczanie odsetek zwykłych, karnych, opłat komorniczych, sądowych itp.) z uregulowaniami wewnętrznymi w tym regulaminami, statutem,
  - 19) sposobu wyceny inwestycji długoterminowych oraz zgodności tej wyceny z ustawą o rachunkowości. W szczególności dotyczy to aktywów związanych z funduszem stabilizacyjnym i spełnienia przez niego definicji składnika aktywów zgodnie z ustawą o rachunkowości (czy skok przysługują korzyści ekonomiczne i czy posiada nad nim kontrolę zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 12 ustawy o rachunkowości).

B. Gospodarka rzeczowymi aktywami trwałymi, wartościami niematerialnymi i prawnymi oraz innymi aktywami trwałymi

Należy ocenić i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) przyjętych przez Zarząd stosownych uchwał określających metody amortyzacji środków trwałych oraz ich zgodność z art. 32 ustawy o rachunkowości,
- 2) planów amortyzacji środków trwałych,
- 3) sposobu prowadzenia księgi inwentarzowej środków trwałych,
- 4) sposobu ewidencji obcych środków trwałych,
- 5) inwestycji w obce środki trwałe (ocenić wielkość tych inwestycji), w tym:
  - a) przeprowadzane ulepszenia - modernizacje obcego środka trwałego (z uwzględnieniem czy jednostka miała prawo do kapitalizacji poniesionych wydatków; czy powinna rozpoznać je jako koszt okresu),
  - b) otrzymane zgody wynajmującego na przeprowadzenie tych prac,
  - c) wysokość przyjętej stawki amortyzacyjnej w tych środkach,
  - d) czy przyjęty okres amortyzacji nie jest dłuższy niż okres najmu środka?
- 6) oznakowania elementów wyposażenia oraz daty ostatniej inwentaryzacji środków trwałych i sposobu ujęcia jej w księgach rachunkowych,
- 7) istotnych sald oraz zmian lub powodów braku zmian w saldach kont aktywów trwałych, w szczególności:

- a) zmian, które mogłyby wskazywać na utratę wartości posiadanych aktywów trwałych (m.in. nieużywane środki trwałe, środki trwałe w punktach przeznaczonych do likwidacji, środki trwałe w nierentownych operacyjnie punktach),
  - b) wartości niematerialnych i prawnych
  - c) środków trwałych w budowie – z uwzględnieniem celu ekonomicznego „budowy” tych środków trwałych oraz ich utraty wartości,
- 8) transakcji łączenia / przejmowania przez badaną jednostkę innych podmiotów (spółdzielni), a w szczególności ocenić ryzyko utraty wartości inwestycji w przejęte podmioty.
- 9) prawidłowości wykazywania umów leasingu operacyjnego i finansowego w bilansie (np. umowy z TZ SKOK na środki trwałe, czy TF SKOK na oprogramowanie). W przypadku skok, które nie podlegały dotychczas obowiązkowemu badaniu sprawozdań przez biegłego rewidenta należy oszacować dodatkowo wpływ na wynik jednostki zmiany przepisów w tym zakresie jakie zostaną dokonane przez ustawę z dnia 5 listopada 2009 r. o skok.

C. Wymogi dotyczące systemów informatycznych

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) posiadanego przez skok programu służącego do ewidencji zdarzeń gospodarczych oraz ocenić jego zgodność z ustawą o rachunkowości,
- 2) sposobu zabezpieczenia zatwierdzonych danych przed modyfikacjami,
- 3) częstotliwości wykonywania programów serwisowych (dokonujących korekt zapisów w podstawowym systemie księgowym), mających wpływ na księgowania oraz opisać czytelność dokumentacji programów serwisowych i sposób weryfikacji poprawności ich działania przez skok,
- 4) sposobu zapewnienia automatycznej kontroli ciągłości zapisów i przenoszenia obrotów,
- 5) sposobu tworzenia miesięcznych zestawień obrotów i sald kont księgi głównej.

III. Ryzyko w działalności kasy i stosowane mechanizmy kontrolne

A. Działalność pożyczkowo-kredytowa

Należy ocenić i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) salda pożyczek i kredytów przeterminowanych, co do których poziom przeterminowania osiągnął dwie pełne raty (i powyżej) oraz jego stosunku do salda pożyczek i kredytów ogółem, należy ocenić również udział tych należności w pożyczkach i kredytach przeterminowanych powyżej 30 dni. Należy też ocenić i przedstawić wnioski w odniesieniu do kształtowania się stosunku salda pożyczek i kredytów, co do których poziom przeterminowania osiągnął co najmniej dwie raty do salda pożyczek i kredytów ogółem na koniec roku poprzedzającego badanie oraz na dzień badania,
- 2) aktualnego salda pożyczek odzyskiwanych drogą sądową oraz salda należności zasądzonych,
- 3) wielkości, struktury i jakości kredytów i pożyczek udzielonych osobom wymienionym w art. 25 ustawy o skok. Sprawdzić, czy spełnione są limity ustawowe w zakresie pożyczek dla tych osób uregulowane w ustawie z dnia 14 grudnia 1995 roku o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych,
- 4) wysokości strat związanych ze spisaniem pożyczek i kredytów w ciężar kosztów. Określić przyczynę strat oraz łączną wartość strat,

- 5) struktury przeterminowania pożyczek i kredytów wg okresu przeterminowania w następujących przedziałach:
  - a) do 1 miesiąca
  - b) od 1 miesiąca do 3 miesięcy
  - c) od 3 miesięcy do 12 miesięcy
  - d) powyżej 12 miesięcy
- 6) udziału kredytów na finansowanie nieruchomości (na cele mieszkaniowe oraz hipoteczne) w całości salda kredytowego oraz ich poziom przeterminowania,
- 7) prowadzonych przez skok usług dla osób prowadzących działalność gospodarczą, udziału kredytów udzielonych na prowadzenie działalności gospodarczej w całości salda kredytowego oraz poziom ich przeterminowania,
- 8) sposobu przyznawania debetów w ROR oraz kredytów w ROR. Należy zbadać poziom przeterminowania oraz adekwatność odpisów,
- 9) zasad przyznawania limitów kredytowych w rachunkach kart, ich spłacalności oraz adekwatności odpisów,
- 10) wysokości dokonanych przez skok cesji wierzytelności na rzecz podmiotów trzecich. Ocenić, jaki jest portfel tych spraw, kiedy kończy się okres powierniczego przelewu. Określić sposób i wielkość dokonanych stosownych odpisów na rzecz scedowanych należności, oraz sposób tworzenia stosownych rezerw na przyszłe zobowiązania związane z wynagrodzeniem podmiotów z tytułu przelewu wierzytelności,
- 11) współpracy i rozliczeń z podmiotami, na rzecz których skok dokonał cesji,
- 12) udziału kredytów i pożyczek członków, którzy utracili członkostwo w wyniku zgonu, w saldzie kredytowym ogółem a w przypadku przeterminowania tych pozycji ich udział w całkowitym przeterminowaniu,
- 13) efektywności kontroli wewnętrznej w zakresie współpracy z pośrednikami,
- 14) przyznawania pożyczek (kredytów) balonowych (wielkość przynajmniej jednej raty przekracza 30% wartości kredytu lub pożyczki a okres umowy jest dłuższy niż 6 miesięcy) lub z dłuższymi okresami karencji - jakie jest ich saldo i ich udział w łącznym saldzie udzielonych przez skok pożyczek i kredytów: należy podać okresy zawarcia poszczególnych umów oraz okresy po których pożyczki (kredyty) będą spłacane,
- 15) wielkości portfela posiadającego zabezpieczenie (rzeczowe lub poręczenie). Sprawdzić, jaka część portfela zabezpieczenia nie posiada, a także zbadać prawidłowość ustalania zabezpieczenia,
- 16) transakcji sekurytyzacji ryzyka. Ocenić zgodność tych transakcji z przepisami prawa oraz adekwatność wyceny pozyskanych aktywów,
- 17) sposobu badania zdolności kredytowej: czy te czynności należą do obowiązków upoważnionych osób / komisji kredytowej oraz zgodności obliczania zdolności pożyczkowej z normą dopuszczalnego ryzyka uchwaloną przez Zarząd Kasy Krajowej w zakresie obliczania zdolności pożyczkowej (uchwała nr 1 z 2.02.2009r.),
- 18) procedur udzielania pożyczek i kredytów oraz sposobu ich zatwierdzania do wypłaty, w tym pożyczek i kredytów dla członków organów kasy i pozostałych pracowników skok. Należy sprawdzić zgodność tej procedury z przepisami ustawy o skok, oraz określić podział zadań pomiędzy poszczególnymi komórkami wewnętrznymi a także określić czy funkcje sprzedażowe rozdzielone są od funkcji decyzyjnych i kontrolnych. Sprawdzić, czy dla członków organów skok procedury udzielania pożyczek i kredytów spełniają normy ustawowe w tym:
  - a) czy łączna wysokość udzielonych pożyczek nie przekracza norm ustawowych,
  - b) czy członkom organów kasy nie udzielano pożyczek na warunkach korzystniejszych,

- 19) prawidłowości i kompletności dokumentacji kredytowej i pożyczkowej (zgodność z przyjętymi procedurami). Należy także określić zasady sporządzania i przechowywania dokumentacji kredytowej i pożyczkowej,
- 20) występującego w skok zjawiska tzw. „rolowania kredytów” (dalsze zadłużanie poprzez spłatę dotychczasowego i wydania dodatkowych środków). Jaka jest skala tego zjawiska? Czy rolowaniu podlegają także należności przeterminowane?
- 21) procesów renegocjacji. Jaki procent tych spraw trafia ponownie do windykacji? W jaki sposób renegocjowane pozycje są klasyfikowane?
- 22) stosowanych zasad zabezpieczenia pożyczek i kredytów oraz rodzaje zabezpieczeń,
- 23) prowadzonego przez skok rejestru zabezpieczeń i jego aktualności,
- 24) przyjętych przez skok zasad wyceny zabezpieczeń,
- 25) przyjętych przez skok zasad akceptacji pożyczek i kredytów oraz akceptacji inwestycji finansowych i kapitałowych.

B. Działalność inwestycyjna

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) rentowności utrzymywanych lokat w bankach,
- 2) wzajemnych rozrachunków pomiędzy skok i Kasą Krajową, oraz spełniania norm ustawowych tych rozrachunków,
- 3) udziałów w innych podmiotach,
- 4) jakości pozostałych należności (poza pożyczkami i kredytami członkowskimi), oraz określić ich udział, strukturę przeterminowania, a także zgodność inwestycji skok z ustawą o skok (np. inwestycje w akcje, inwestycje w środki trwałe).

C. Działalność depozytowa

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) wewnętrznych procedur zarządzania płynnością w systemie skok, tj. Kasie Krajowej oraz kasach – jakie obowiązują regulacje, kiedy były nowelizowane, co było przedmiotem zmian,
- 2) zawartości merytorycznej i poprawności definicji przyjmowanych do zarządzania ryzykiem płynności, w tym - płynnością bieżącą, krótkoterminową, średnioterminową, długoterminową, rezerwą płynności itd.,
- 3) prawidłowości procesu gromadzenia i utrzymywania rezerw płynnych w kasach,
- 4) poziomu ryzyka płynności - zbadać i ocenić między innymi:
  - a) kształtowanie się płynności krótko, średnio i długoterminowej, poziom, trend i zmienność wskaźników płynności,
  - b) analizę bazy depozytowej, udział pokrycia pożyczek i kredytów depozytami,
  - c) dopasowanie terminów zapadalności/wymagalności,
  - d) stabilność i poziom koncentracji źródeł finansowania,
  - e) wpływ sytuacji finansowej kas na poziom ryzyka płynności, w tym utrzymanie źródeł finansowania (zwłaszcza, gdy kasa ponosi stratę finansową),
  - f) poziom aktywów płynnych,
  - g) ewentualny dostęp do rynków kapitałowych (w szczególności w czasie sytuacji wyjątkowych lub kryzysowych),
  - h) ocenę charakteru, wolumenu i przewidywanego wykorzystania zobowiązań i operacji pozabilansowych (jeżeli występują),
  - i) wpływ operacji pozabilansowych na poziom ryzyka płynności (jeżeli występują),
  - j) wpływ ryzyka kredytowego na ryzyko płynności,
  - k) wartość luki finansowania, luki skumulowanej (inne miary, jeżeli występują),
- 5) sporządzanych stress testów oraz prognoz dotyczących płynności,

- 6) informacji jakościowych dotyczących zarządzania płynnością, również np. strategię działalności,
- 7) planu awaryjnego utrzymania płynności,
- 8) przypadków zerwanych przez kasy dobrowolnych lokat, udzielonych kredytów dla kas, wypłat z rezerwy płynności, itp.,
- 9) systemu limitów i ich przestrzeganie,
- 10) adekwatności systemu sprawozdawczości w zakresie ryzyka płynności, w tym jakości mechanizmów kontroli wewnętrznej,
- 11) stabilności źródeł finansowania, w tym bazy depozytowej,
- 12) osadów, sezonowości, trendów, sposobów ustalania oprocentowania itd.,
- 13) dynamiki wzrostu/spadku depozytów (w tym ewentualne programy rozwoju depozytów),
- 14) stopnia przygotowania technicznego i organizacyjnego kas do obsługi depozytów,
- 15) struktury i koncentracji depozytów,
- 16) prawidłowości otwierania i prowadzenia rachunków (poszczególne rodzaje rachunków),
- 17) rodzajów depozytów gromadzonych przez kasy (także warunków oprocentowania),
- 18) rodzajów podmiotów obsługiwanych przez skok. Sprawdzić, czy oferowane są usługi dla osób niebędących członkami kasy (np. przyjmowanie depozytów osób prawnych, wykonywanie przelewów, dokonywanie płatności itp.),
- 19) prawidłowości ewidencji depozytów,
- 20) występowania tzw. "rachunków martwych",
- 21) przeciwdziałania nadużyciom towarzyszącym przyjmowaniu depozytów.

D. Monitorowanie ryzyka występującego w działalności kasy

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) przestrzegania ustawowych, przyjętych przez Kasę Krajową oraz przyjętych przez skok limitów i norm (np. kredyty na działalność gospodarczą, inwestycje w środki trwałe, ograniczenia wielkości kredytów, inwestycje w papiery wartościowe jednego rodzaju itp.),
- 2) zasad kontroli przestrzegania limitów oraz sposobu raportowania przekroczeń,
- 3) rodzajów raportów w zakresie jakości aktywów z podaniem odbiorców i częstotliwości ich sporządzania (załączyć przykładowe raporty),
- 4) poprawności kwalifikacji rodzajowej kredytów w tym m.in.:
  - a) poprawność kwalifikacji kredytów i pożyczek przeterminowanych ze względu na ilość dni przeterminowania. Dokonać sprawdzenia poprawności naliczania dni przeterminowania,
  - b) poprawność kwalifikacji kredytów i pożyczek ze względu na ich rodzaj wg ustawy (pożyczki i kredyty mieszkaniowe, na działalność gospodarczą, pozostałe),
- 5) zasad klasyfikacji kredytów i pożyczek przekazanych do windykacji podmiotom trzecim (cesja, przelew wierzytelności).

E. Działalność operacyjna

Elektroniczny dostęp do rachunków

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) oferowanego przez skok elektronicznego dostępu do rachunków członków,
- 2) prowadzonych usług sprzedaży kart kredytowych, płatniczych, bankomatowych przez skok,
- 3) zgodności stosowanych przez skok wzorów umów i regulaminów dotyczących kart płatniczych, kredytowych i bankomatowych z aktualnie obowiązującą uchwałą

Zarządu Kasy Krajowej oraz ustawą z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych,

- 4) zapewnienia infrastruktury do elektronicznej obsługi rachunków przez skok (obsługa własna/ outsourcing).

Bezpieczeństwo informacji i systemy informatyczne

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) sposobu przechowywania przez skok danych wrażliwych. Sprawdzić, czy jest to zgodne z wymaganiami prawnymi,
- 2) systemów informatycznych (z jakich systemów korzysta skok i w jaki sposób dokonywane są uzgodnienia pomiędzy systemem transakcyjnym oraz systemem finansowo-księgowym),
- 3) sposobu informowania skok o wszelkich zmianach wprowadzanych w systemach informatycznych w przypadku korzystania z outsourcingu. Sprawdzić, czy umowy z podmiotami dostarczającymi systemy przewidują ich aktualizacje oraz dostęp do informacji o wprowadzanych zmianach,
- 4) sposobu kontroli bezpieczeństwa wykorzystywanych systemów informatycznych,
- 5) posiadanych przez skok pisemnych zasadach korzystania z systemów informatycznych, pisemnych zasadach zarządzania kontami i uprawnieniami (uprawnienia w zależności od rodzaju informacji potrzebnej na danym stanowisku pracy), identyfikatorami i hasłami użytkowników oraz pisemnych zasad i metod ochrony przed wirusami komputerowymi oraz innym złośliwym oprogramowaniem,
- 6) sposobu zapewniania poufności oraz integralności danych zapisywanych i przetwarzanych w systemach informatycznych,
- 7) sposobu zdefiniowania przez skok systemów krytycznych. Sprawdzić, przyjęte kryterium kwalifikacji,
- 8) posiadanych przez skok planów awaryjnych na wypadek awarii systemów informatycznych. Sprawdzić, czy skok posiada plany utrzymania ciągłości działania, czy skok zidentyfikował i uwzględnił w planie utrzymania ciągłości działania i w planie awaryjnym kluczowe systemy z których korzysta,
- 9) posiadanych przez skok procedur bezpiecznego korzystania z wewnętrznej sieci komputerowej oraz z sieci Internet,
- 10) sposobu szkolenia nowych pracowników z zakresu obsługi systemów informatycznych,
- 11) posiadanych przez skok zasad tworzenia i przechowywania kopii bezpieczeństwa (backup),
- 12) nowych wersji systemów lub nowych wdrażanych systemów. Sprawdzić, czy systemy podlegają testom przed wdrożeniem produkcyjnym oraz dokonać oceny stosowanych procedur w przypadku testowania nowych systemów informatycznych, a także sprawdzić, kto jest odpowiedzialny za testy systemów,
- 13) istnienia procedury raportowania zdarzeń operacyjnych oraz informowania kierownictwa o incydentach bezpieczeństwa,
- 14) ewidencjonowania przez skok informacji o skali negatywnych zjawisk występujących w skok, w tym ilości i wielkości ponoszonych strat operacyjnych, awaryjności systemów, ilości włamań do systemów informatycznych, nadużyć popełnianych przez pracowników, rotacji pracowników,
- 15) wpływu czasu wznowienia krytycznych procesów na jakość obsługi klientów i realizowanie transakcji,
- 16) ustaleń, czy skok jest właścicielem licencji na oprogramowania z których korzysta, kto odpowiada za zarządzanie licencjami,

- 17) prowadzonej przez skok ewidencji posiadanych licencji oraz weryfikacji ilości posiadanych licencji w stosunku do liczby wykorzystywanych.

Pośrednictwo ubezpieczeniowe

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) realizowanych przez skok usług pośrednictwa ubezpieczeniowego oraz ustalić podmioty współpracujące ze skok w tym zakresie,
- 2) poprawności dokumentacji i rozrachunków z towarzystwem ubezpieczeniowym oraz zgodności dokonywania zwrotów składek ubezpieczeniowych z przepisami prawa,
- 3) dochodowości działalności pośrednictwa ubezpieczeniowego. Sprawdzić, jaka część przychodów ze sprzedaży pochodzi z działalności pośrednictwa ubezpieczeniowego.

Pośrednictwo Western Union

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) wykonywanego przez skok pośrednictwa w zakresie przekazów pieniężnych Western Union,
- 2) odbiorców ww. usług. Sprawdzić, czy są to wyłącznie członkowie kasy,
- 3) dochodowość tej usługi dla skok. Sprawdzić, jaka część przychodów pochodzi z prowadzenia usługi przekazów pieniężnych.
- 4) umów, jakie łączą zlecającego usługę – Towarzystwo Finansowe SKOK S.A. i poszczególne kasy,
- 5) umów pośrednictwa, związanych z obrotem dewizowym. Sprawdzić, czy umowy te zostały zwarte zgodnie z ustawą z dnia 27 lipca 2002r. Prawo dewizowe i czy sama usługa świadczona przez skok w oparciu o tę umowę jest realizowana zgodnie z przepisami wskazanej ustawy.

Pozostała działalność

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) uzyskiwanych przez skok dochodów z działalności innej niż podstawowa (np. sprzedaż monet NBP),
- 2) stosowanych przez skok procedur zgłaszania i rozpatrywania reklamacji członków kasy,
- 3) prawidłowości i zgodności z prawem realizacji usług kas, związanych z wydawaniem członkom kart płatniczych. Należy ocenić rentowność tej działalności dla kas.
- 4) prawidłowości realizacji przez skok uprawnienia do emisji obligacji,
- 5) miejsca przechowania gotówki, oraz jej zabezpieczenia na podstawie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne,
- 6) systemu kontroli wewnętrznej w procesie przepływu gotówki i dokumentacji procedur kontrolnych w tym procesie (z uwzględnieniem inwentaryzacji gotówki w kasie – ocena powinna uwzględniać wyrywkowe sprawdzenie stanu gotówki z raportem kasowym),
- 7) działań podjętych przez skok celem przeciwdziałania wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu, ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, w tym wdrożone przez skok stosowne procedury,

Organizacja i kontrola

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) statutu badanej jednostki. Sprawdzić, czy statut spełnia wymagania określone w ustawie o skok i ustawie Prawo spółdzielcze,
- 2) zgodności wprowadzonych przez Zarząd skok procedur świadczenia usług (wzory umów i wniosków, procedury sprzedaży i rozpatrywania wniosków itp.) z wytycznymi opracowanymi przez Kasę Krajową. Należy opisać stwierdzone niezgodności,
- 3) stosowanego przez skok sposobu windykacji należności przeterminowanych oraz określić jego zgodność z wzorcową procedurą ustaloną przez Kasę Krajową,
- 4) sposobu windykacji przez skok pożyczek członków, którzy utracili członkostwo w skok w wyniku zgonu,
- 5) wdrożonych w skok procedur i regulaminów określających obszar udzielania kredytów na działalność gospodarczą. Należy sprawdzić ich zgodność z wytycznymi przyjętymi przez Kasę Krajową,
- 6) działania wydzielonej w skok komórki kontroli wewnętrznej oraz zakresu jej działania,
- 7) przyjętych przez skok procedur kontroli wewnętrznej określających m.in. zadania realizowane w ramach systemu kontroli wewnętrznej na poszczególnych stanowiskach pracy,
- 8) działań podejmowanych przez radę nadzorczą dotyczących nadzoru i kontroli działalności skok (m.in. częstotliwość posiedzeń, podjęte uchwały, poruszana tematyka),
- 9) protokołów komórki kontroli wewnętrznej skok,
- 10) przeglądu rejestru skarg członków: ocenić ryzyko powstania dodatkowych zobowiązań skok wobec członków,
- 11) przeglądu protokołów z kontroli przeprowadzonych przez instytucje zewnętrzne w tym Kasę Krajową oraz korespondencji z tymi instytucjami,

IV. Zarządzanie

A. Zarządzanie skok, w tym system zarządzania ryzykiem

Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) opracowanych i przyjętych przez skok procedur dotyczących zarządzania płynnością, ryzykiem rynkowym, ryzykiem kredytowym, ryzykiem operacyjnym, w tym także zasad ograniczania i zabezpieczania ryzyka. Sprawdzić czy procedury zapewniają spełnienie odpowiednich wymogów prawnych w zakresie wyżej wymienionych rodzajów ryzyka,
- 2) zgodności obowiązujących rozwiązań z przyjętymi przez Kasę Krajową normami dopuszczalnego ryzyka,
- 3) wykształcenia członków zarządu skok, w tym szkolenia zawodowe i doświadczenie związane z przebiegiem pracy zawodowej na stanowiskach związanych z działalnością finansową, w tym w skok,
- 4) sposobu dokonywania pomiaru ryzyka rynkowego (ryzyka walutowego, ryzyka cen towarów, ryzyka cen kapitałowych papierów wartościowych, ryzyka szczególnego cen instrumentów dłużnych, ryzyka ogólnego stóp procentowych) m.in. stosowane przez skok metody/modele pomiaru,
- 5) sposobu raportowania informacji na temat ryzyka rynkowego (ryzyka walutowego, ryzyka cen towarów, ryzyka cen kapitałowych papierów wartościowych, ryzyka szczególnego cen instrumentów dłużnych, ryzyka ogólnego stóp procentowych),

- 6) udziału w aktywach i pasywach należności i zobowiązań opartych o stałą stopę procentową,
- 7) systemów informatycznych wykorzystywanych do kontroli ryzyka. Sprawdzić, czy są odpowiednie do prowadzonej działalności. Jeżeli dane do modelu są pobierane automatycznie z jednego scentralizowanego systemu informatycznego należy zbadać po jakim czasie i z jaką częstotliwością dostępne są wyniki analiz. Jeżeli model wymaga pozyskania informacji z kilku systemów, należy zbadać:
  - a) czy dane są kompletne i rzetelne, w tym również, czy nie występują przypadki pomijania danych lub ich powtarzania,
  - b) z jaką częstotliwością aktualizowane są dane z poszczególnych systemów,
  - c) po jakim czasie i z jaką częstotliwością są dostępne wyniki analiz,
  - d) czy skok sprawdza poprawność danych wejściowych do modelu. Należy sprawdzić (wrywkowo lub całościowo) poprawność danych wejściowych do modelu.

B. Wskaźniki ekonomiczne

- 1) Należy dokonać analizy wskaźnikowej stosując co najmniej jednolity system oceny skok za pomocą analizy „KAPER” zalecanej przez Kasę Krajową.
- 2) Należy ocenić, jaka jest marża odsetkowa? (z obliczeń należy wyliczyć odsetki (umowne, karne) naliczone a nieotrzymane od należności przeterminowanych.) Jaki jest wpływ tego wyłączenia na wynik finansowy?
- 3) Należy dokonać oceny i przedstawić wnioski dotyczące struktury wyniku finansowego kasy.

C. Zarządzanie kapitałem

Należy ocenić i przedstawić wnioski dotyczące:

- 1) funduszy własnych jednostki. Sprawdzić, czy spełniają wymogi zawarte w obowiązujących badaną jednostkę regulacjach (w szczególności ustawa o skok, regulacje Kasy Krajowej),
- 2) ewentualnego zobowiązania danego skok przez Kasę Krajową do realizacji programu naprawczego. Sprawdzić, czy ewentualny program naprawczy jest realizowany zgodnie z założeniami. Jakie jest odchylenie od realizacji planu?
- 3) wsparcia działalności skok przez Kasę Krajową. Sprawdzić, jaki jest to rodzaj wsparcia (kredyt stabilizacyjny, inwestycyjny), oraz określić wielkość tego wsparcia,
- 4) zgodności prezentowania wyniku finansowego z przepisami prawa w tym m.in. sposobu rozliczania strat z lat ubiegłych,
- 5) wysokości i zasadności ponoszonych przez skok kosztów operacyjnych.

Sporządzono w UKNF w oparciu o uzgodnienia z MF, NBP, KRS.